

na razumijevanje odnosa između dvaju velikih carstava te njihovih kulturnih i političkih preobrazbi tijekom srednjeg vijeka.

Na kraju, iako je o tematici kojom se bavi ova knjiga zaista mnogo toga napisano, ponovno moramo pohvaliti originalnost i inovativnost Laury Sarti, koja u 21. stoljeću uspijeva osvježiti raspravu staru više od stotinjak godina te pritom doprinijeti novim argumentima i tezama. Ovo istraživanje ne samo da osvjetljava međusobne odnose i percepcije dvaju carstava već i omogućuje razumijevanje šireg procesa kulturne sinteze koji je oblikovao srednjovjekovnu Europu. Njezina sposobnost da poveže političku teoriju s praktičnim manifestacijama vlasti i kulture u obama carstvima čini ovu monografiju posebno vrijednom. Knjiga *Orbis Romanus. Byzantium and the Legacy of Rome in the Carolingian World* tako nije samo detaljna studija političke i kulturne povijesti već i važan doprinos raspravi o identitetima i nasljeđu rimskog svijeta u srednjem vijeku. Analizom čitatelji dobivaju sveobuhvatan uvid u kompleksne odnose između Istoka i Zapada te u način na koji su ti odnosi oblikovali ne samo političku mapu Europe već i njezinu kulturnu i intelektualnu povijest.

Ivan Buljević

Važan prinos burgološkim istraživanjima

Krešimir Regan – Vlatka Dugački, Leksikon utvrda Hrvatske. Srednji i rani novi vijek, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024, 807 str.

U nakladi Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, kao dio niza posebnih izdanja, objavljen je leksikon naziva *Leksikon utvrda Hrvatske. Srednji i rani novi vijek*. Djelo je nastalo povodom 104. godišnjice nastanka prvog leksikonskog prikaza hrvatskih utvrda Gjure Szabe *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*, s glavnim ciljem sintetiziranja i obuhvaćanja svih dosadašnjih spoznaja o srednjovjekovnoj i ranonovovjekovnoj obrambenoj arhitekturi Hrvatske. Postavljeni vremenski okvir obuhvaća utvrde nakon propasti Zapadnoga Rimskog Carstva 476. godine do potpisivanja Žitvanskoga mira 1606. godine, čime je okončan rat između Habsburške Monarhije i Osmanskoga Carstva. Prostorni okvir *Leksikona* obuhvaća Hrvatsku u njenim suvremenim granicama. Leksikon započinje navođenjem suradnika, zatim izvora fotografija te akreditiranjem fotografa i ilustratora čiji su radovi korišteni u *Leksikonu*. Potom slijede Predgovor te Popis kratica, nakon čega slijedi prikaz utvrda abecednim redoslijedom u 1075 članaka. Na kraju *Leksikona* nalazi se Kazalo osobnih imena

U predgovoru urednici ističu da *Leksikon* obuhvaća spoznaje prijašnjih autora koji su se bavili temom srednjovjekovnih i novovjekovnih fortifikacija te najnovija istraživanja pojedinih utvrda. Objašnjava se koncept *Leksikona* i podjela na tri osnovna dijela,

pri čemu su članci o utvrdama nosivi dio. Svaki članak koncipiran je u četiri dijela, pri čemu su u prvome dane tipološka klasifikacija utvrde te njezina lokacija. U drugome prikazana je povijest utvrde, zatim u trećem opis utvrde, dok se u četvrtome dijelu daje popis literature. Tipološki, utvrde su razvrstane u šest osnovnih skupina (kasnoantička ili ranosrednjovjekovna utvrda, gradište, tvrđi grad, srednjovjekovni kaštel, renesansni kaštel, kula). Međutim, urednici ističu da se za pojedine utvrde takva podjela nije mogla provesti zbog slabe uočivosti te je u takvim slučajevima korištena sintagma „srednjovjekovna utvrda“ ili „novovjekovna utvrda“.

U glavnome dijelu *Leksikona*, abecednom prikazu srednjovjekovnih i ranonovovjekovnih utvrda na prostoru Hrvatske (1-773), prikazani su svi dostupni podaci za pojedinu utvrdu. Tako su uključeni podaci iz literature, povijesnih izvora, arheoloških istraživanja, a pojedini su primjeri potkrijepljeni fotografskim prikazom, skicom tlocrta ili situacijskim planom dostupnim u arhivu. Budući da se uz pojedina mjesta veže više lokaliteta srednjovjekovnih ili ranonovovjekovnih utvrda, diferencijacija je u člancima napravljena tako što je napisan naziv mjesta te hifenom odvojen naziv lokaliteta, primjerice, „Belaj – Possert“. U članke uključene su i fortificirane sakralne građevine, poput utvrđenih samostana (Bijela, Blaca, Crikvenica...), kao i kartografski izvori, ako oni postoje za određenu utvrdu. Pritom je navedeno o kojem se zemljovidu radi, vrijeme nastanka zemljovida te način na koji je utvrda na njemu prikazana. Time je ostvaren cjelovit pristup proučavanju teme fortifikacijske arhitekture, što se posebice naglašava u suvremenim burgološkim istraživanjima.

Na kraju *Leksikona* nalazi se Kazalo osobnih imena (775-807) u kojemu su abecednim redoslijedom popisani članovi plemićkih obitelji koji se spominju kao vlasnici utvrda. Time je olakšano snalaženje i pretraživanje *Leksikona* s obzirom na to da se radi o obimnoj građi i prikazu svih srednjovjekovnih i ranonovovjekovnih utvrda na prostoru današnje Hrvatske.

Klasični popis literature s navođenjem potpunih bibliografskih jedinica na kraju djela nije uključen u ovaj *Leksikon*, nego su na kraju svakoga članka istaknute glavne jedinice literature koje se odnose na članak.

Zaključno, može se reći da su urednici i suradnici *Leksikona* ispunili zadani cilj cjelovitog i sistematiziranog prikaza dostupnih podataka o srednjovjekovnim i ranonovovjekovnim utvrdama na prostoru današnje Hrvatske. Prikazani podaci uključuju povijesne izvore, podatke dostupne iz arheoloških istraživanja, kartografske izvore, arhivske izvore, fotografije terenskih obilazaka i rekognosciranja terena te tlocrte i situacijske planove. Nakon Szabina djela *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*, gdje mnoge utvrde nisu prikazane jer nisu bile poznate Szabi, ovaj je *Leksikon* prvo djelo koje sistematično prikazuje podatke za 1075 utvrda na prostoru današnje Hrvatske. Time je osobito značajan za daljnja burgološka istraživanja, a zanimljiv je i čitateljima koji žele saznati više o utvrđi koja se nalazi, ili se nekada nalazila, u njihovu mjestu stanovanja.

Marin Blaženović

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

56

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2024.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 56, broj 2

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher
Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief
Inga Vilogorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor
Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Filip Šimetin Šegvić (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history), Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

*Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /
Executive Editor for Publications Exchange*
Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*